

SUPLEMENT

Charakterystyka problemów i zjawisk społecznych

Spis treści:

1.	Sytuacja demograficzna	2
2.	Diagnoza zjawisk i problemów społecznych mających wpływ na pomoc udzielaną przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	4
2.1.	Zjawisko starzenia się społeczeństwa	6
2.2.	Długotrwała choroba, niepełnosprawność	10
2.3.	Ubóstwo	11
2.4.	Bezrobocie	15
2.5.	Bezdomność	17
2.6.	Przemoc w rodzinie	19
2.7.	Problemy opiekuńczo - wychowawcze w rodzinach objętych wsparciem Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej	23

CHARAKTERYSTYKA PROBLEMÓW I ZJAWISK SPOŁECZNYCH

Problemy społeczne rozumiane są jako powtarzające się, masowe zjawiska uznawane przez daną społeczność za negatywne, niekorzystne, których nasilenie budzi zaniepokojenie opinii publicznej i może przyczynić się do dezorganizacji życia społecznego. Pojęcie problemów społecznych obejmuje zatem wiele obszernych zagadnień. Najpowszechniejsze problemy społeczne to: przemoc, ubóstwo, długotrwałe bezrobocie, bezdomność, nierówności społeczne, choroby cywilizacyjne, prostytutka, marnotrawstwo pieniędzy publicznych, niedemokratyczny system polityczny, brak suwerenności politycznej.

Poniższa analiza ograniczy się jednak do tych zjawisk i problemów społecznych, które mają istotny wpływ na zakres i formy udzielanej pomocy przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Tarnowskich Górach.

1. Sytuacja demograficzna

Skala zjawiska na terenie kraju

Na koniec 2020 roku liczba ludności Polski wyniosła około 38 mln 268 tys. osób.¹ Zmiany demograficzne obserwowane w ostatnich latach, mogą wskazywać, że wyjście z głębokiej depresji demograficznej, w jakiej Polska znajduje się już od dłuższego czasu, jest odległe. W ostatnich czterech tygodniach ubiegłego roku zmarło ponad 47 tys. osób. W sumie w ciągu całego 2020 r. odnotowano w Polsce 485 tys. 441 zgonów. **To najwięcej w powojennej historii Polski, więcej od poprzedniego rekordu (414 tys. 200 w 2018 r.) o 71 tys. 241 osób.** Tak wysoka liczba zgonów to efekt koronawirusa, chociaż raporty MZ mówią o 36 tys. 054 zgonach związanych z SARS-CoV-2, to drugie tyle ofiar może być związanych z niewydolnością systemu - to tzw. nadliczbowe zgony. Indeks "excess mortality" obejmuje nie tylko ofiary COVID-19, ale również te osoby, u których wirus nie został prawidłowo zdiagnozowany albo takie, których śmierć była efektem globalnego kryzysu w służbie zdrowia.

Dzietność polskich kobiet kształtuje się na niskim poziomie, choć w ostatnich dwóch latach nastąpiła pod tym względem wyraźna poprawa. Współczynnik dzietności wzrósł z 1,29 w 2015 r. do 1,39 w 2020 r. (oznacza to, że w tym roku na 100 kobiet w wieku 15-49 lat przypadało 139 urodzonych dzieci)². Wg prognoz GUS liczba ludności Polski w 2025 roku wyniesie 37 341 tys., a w 2050 roku 33 951 tys. osób.³

Wg danych GUS *przeciętne trwanie życia* dla mężczyzn wynosi 74 lata, a dla kobiet 81,8 lat. W porównaniu z początkiem lat 90. XX w. trwanie życia wydłużyło się o ponad 7 lat dla mężczyzn oraz o ponad 6 lat dla kobiet.

¹ GUS „Biuletyn statystyczny nr 1/2021” – tab. 1: podstawowe wskaźniki

² www.obserwator.gospodarczy.pl/gospodarka „Rodzi się coraz mniej Polaków. Współczynnik dzietności na poziomie sprzed 500+”

³ GUS „Rocznik demograficzny” edycja 51; W-a 2018

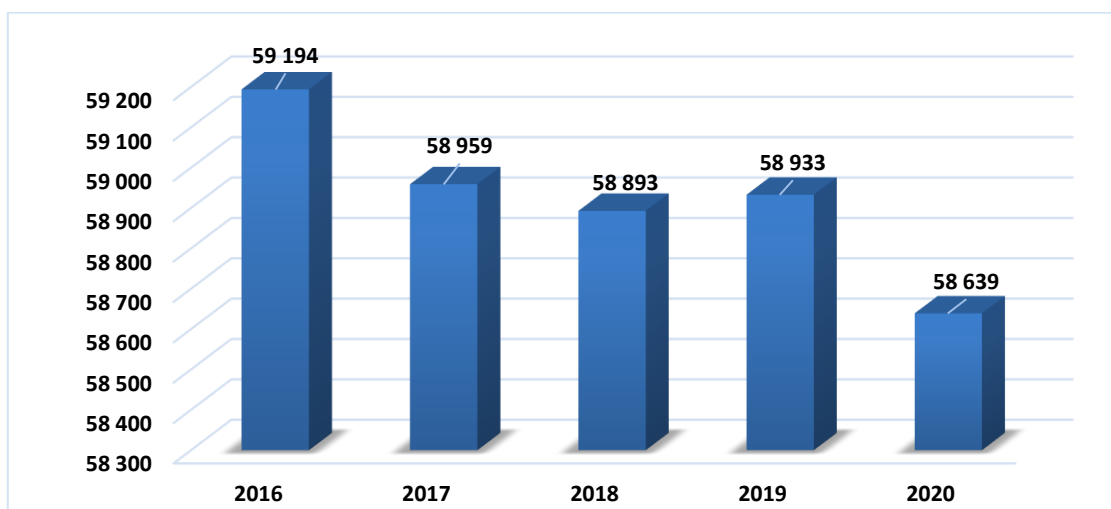
Demografia Tarnowskich Gór

Podstawą analizy demograficznej są dane statystyczne Urzędu Miejskiego w Tarnowskich Górach dotyczące lat 2016 – 2020.

Ogólna liczba ludności na dzień 31 grudnia w latach 2016 – 2020 kształtowała się następująco:

- w 2016 roku – **59 194** mieszkańców,
- w 2017 roku – **58 959** mieszkańców,
- w 2018 roku – **58 893** mieszkańców,
- w 2019 roku – **58 933** mieszkańców,
- w 2020 roku – **58 639** mieszkańców.

Wykres 1. Liczba mieszkańców Tarnowskich Gór w latach 2016 - 2020.

Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Tarnowskich Górach.

Tabela 1. Liczba urodzeń i zgonów w Tarnowskich Górach w latach 2016 - 2020.

Rok	Urodzenia	Zgony	Saldo przyrostu naturalnego
2016	519	542	- 0,39
2017	555	603	- 0,81
2018	487	660	- 2,94
2019	563	705	- 2,41
2020	530	773	- 4,14

Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Tarnowskich Górach.

2. Diagnoza zjawisk i problemów społecznych mających wpływ na pomoc udzielaną przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej

Beneficjenci pomocy społecznej w skali kraju

Do roku 2019 w Polsce nastąpiło zmniejszenie liczby beneficjentów pomocy społecznej. Obecnie brak jest danych statystycznych za rok 2020.

Dane GUS wskazują, że w roku 2019 r. liczba beneficjentów pomocy społecznej wynosiła 1 775,8 tys. osób i była o 195 tys. mniejsza niż w 2018 r. Zasięg korzystania z pomocy społecznej, czyli udział beneficjentów w ogólnej liczbie ludności zmniejszył się o 0,5 p. proc. i wynosił 4,6%. Liczba osób w gospodarstwach domowych o dochodach na osobę poniżej progu dochodowego⁴ wyniosła 1 015,4 tys. osób, co stanowiło 2,6% ludności ogółem, mniej o 0,2 p. proc. w porównaniu do 2018 r.

Zróżnicowanie zasięgu korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej pomiędzy regionami było duże. Największą wartość wskaźnika – 8,0% odnotowano w regionie warmińsko-mazurskim, ponadto w kujawsko-pomorskim (6,8%), świętokrzyskim (6,3%), podkarpackim (6,2%) i podlaskim (6,1%). Najmniejszy zasięg beneficjentów pomocy społecznej odnotowano w regionie warszawskim stołecznym, gdzie wyniósł 2,4%. Udział beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na poziomie poniżej 4% wystąpił w regionach: śląskim (3,0%), dolnośląskim (3,3%) oraz w opolskim (4,0%).

Z danych statystycznych GUS wynika, że w 2019 r. najczęstszymi przyczynami korzystania przez ubogich beneficjentów z pomocy społecznej (obok niskiego statusu materialnego), były problemy związane ze złym stanem zdrowia, niepełnosprawnością i bezrobociem. Pierwszy z wymienionych problemów dominował wśród gospodarstw jednoosobowych, wystąpił u ponad 71% osób samotnie gospodarujących.⁵

Beneficjenci pomocy społecznej w Tarnowskich Górach

W 2020 roku pomocą społeczną w formie świadczeń pieniężnych, usług oraz pracy socjalnej objęto łącznie 1 075 rodzin. Liczba osób w rodzinach świadczeniobiorców wyniosła 2 217 (3,78% mieszkańców miasta). 75 % rodzin skorzystało ze świadczeń pieniężnych (808 rodzin); pozostałe osoby skorzystały ze świadczeń niepieniężnych (m.in. usług społecznych, pracy socjalnej, pobytu w ośrodkach wsparcia). 55,8% rodzin to jednoosobowe gospodarstwa domowe (600 osób). 29% rodzin wychowuje dzieci (311 rodzin). 37% rodzin to rodziny, których członkowie pobierają emeryturę lub rentę (402 rodzin), z tego 71% to rodziny jednoosobowe (286).

Tabela 2. Liczba rodzin i osób w rodzinach świadczeniobiorców pomocy społecznej w latach 2016- 2020.

Rok	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Udział osób w ogólnej liczbie mieszkańców
2016	1 584	3 694	6,24%
2017	1 328	3 048	5,17%
2018	1 178	2 561	4,35%
2019	1 163	2 405	4,10%
2020	1 075	2 217	3,78%

Opracowanie własne

⁴ W 2019 r. kwota tego kryterium dla osoby w rodzinie wynosiła 528 zł, a dla osoby samotnie gospodarującej 701 zł. W opracowaniu używane są określenia „ubogie gospodarstwa domowe” na oznaczenie gospodarstw z dochodem niższym niż podane wyżej progi oraz „ubodzy beneficjenci” – na określenie członków tych gospodarstw domowych.

⁵ GUS - Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej w 2019 r.

Liczba osób korzystających z pomocy społecznej świadczonej przez MOPS zaczęła spadać systematycznie od 2016 roku. Na spadek ten miały wpływ zmiany na rynku pracy, czyli spadek bezrobocia i wzrost płac oraz wprowadzenie programu 500+.

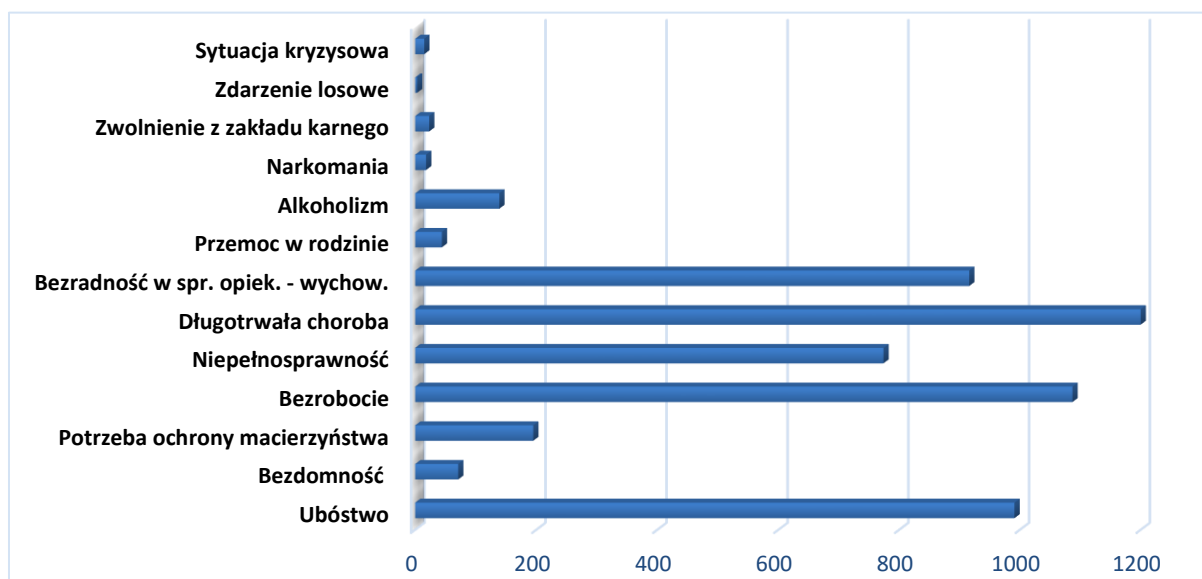
Tabela 3. Powody udzielania pomocy w 2020 r.

Rodzaj problemu w rodzinie		Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo		458	991
Bezdomność		62	71
Potrzeba ochrony macierzyństwa		39	195
Bezrobocie		405	1087
Niepełnosprawność		414	774
Długotrwała choroba		675	1200
Bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego		293	916
w tym	rodziny niepełne	122	366
	rodziny wielodzietne	38	220
Przemoc w rodzinie		13	44
Alkoholizm		86	139
Narkomania		9	18
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego		13	23
Zdarzenie losowe		2	3
Sytuacja kryzysowa		5	15

Opracowanie własne

Głównym powodem przyznawania świadczeń z pomocy społecznej w 2020r. był **problem długotrwałej choroby oraz ubóstwa**. Kolejną ważną przyczyną objęcia wsparciem była niepełnosprawność oraz bezrobocie, w dalszej kolejności bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Poza wyżej wymienionymi problemami istnieje szereg innych zdiagnozowanych dysfunkcji, które występują w mniejszym natężeniu jednak mają istotny wpływ na życie społeczne. W drodze analizy wyodrębniono kolejne ważne obszary problemowe. Należą do nich przemoc w rodzinie, uzależnienia, bezdomność oraz problemy osób starszych. Liczba rodzin, w których występują wymienione problemy jest podobna w przeciągu kilku ostatnich lat.

Wykres 2. Liczba rodzin, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej z uwagi na problem występujący w rodzinie w 2020 r.

Opracowanie własne

2.1. Zjawisko starzenia się społeczeństwa

Starzenie się ludności oznacza – zgodnie ze stosowaną w demografii definicją – zwiększanie odsetka osób starszych⁶ przy jednoczesnym zmniejszaniu odsetka dzieci.

Skala zjawiska na terenie kraju

W ciągu najbliższego dziesięciolecia będzie wzrastała liczba osób w wieku 60-79 lat. W wiek ten będą wchodziły liczne grupy osób urodzonych w latach boomu urodzeń z przełomu lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych. Z kolei w wiek późnej starości będą wchodziły stosunkowo mało liczne grupy osób urodzonych w czasie drugiej wojny światowej. Począwszy od 2026 r. rozpocznie się z kolei dynamiczny wzrost liczby osób w wieku 80 lat i więcej. Będzie to związane z wchodzeniem w wiek późnej starości bardzo licznej grupy osób urodzonych pomiędzy końcem drugiej wojny światowej, a początkiem lat sześćdziesiątych. Pomimo przewidywanego spadku liczby ludności o 4,5 mln do 2050r., spodziewany jest systematyczny wzrost liczby ludności w wieku 60 lat i więcej. W 2050 r. powyżej 60 roku życia będzie 40% ogółu ludności.

Miarą określającą relacje między poszczególnymi ekonomicznymi grupami wieku ludności jest *współczynnik obciążenia demograficznego*, obrazujący liczbę osób w wieku nieprodukcyjnym przypadającą na 100 osób w wieku produkcyjnym. Współczynnik obciążenia rośnie od kilku lat, w roku 2010 wynosił - 55, natomiast w roku 2019 r. - 67⁷.

Coraz dłuższy czas trwania życia oznacza dla podmiotów polityki społecznej nie tylko większą liczbę świadczeniobiorców, ale również wydłużanie się okresu objęcia pomocą, co jest związane przede wszystkim z faktem, że dłuższe życie nie jest tożsame z dłuższym życiem w zdrowiu.

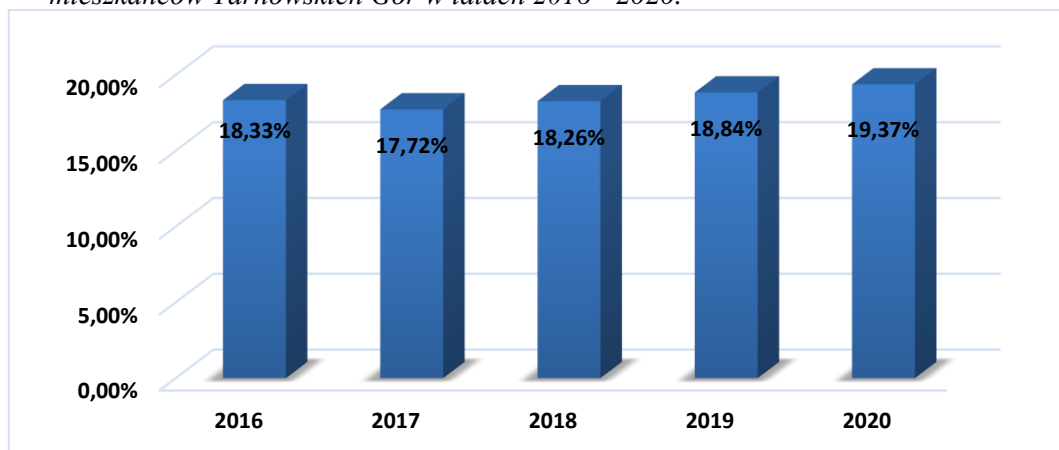
⁶ W literaturze jako metrykalny próg starości przyjmuje się wiek 60 lat lub - coraz częściej - 65 lat. niniejszym opracowaniu osoby w starszym wieku to ludność w wieku 65 lat i więcej.

⁷ GUS – podstawowe dane (I/2021)

Skala zjawiska w Tarnowskich Górach

Podobne tendencje demograficzne, jakie odnotowujemy w kraju potwierdzają również dane demograficzne Tarnowskich Gór.

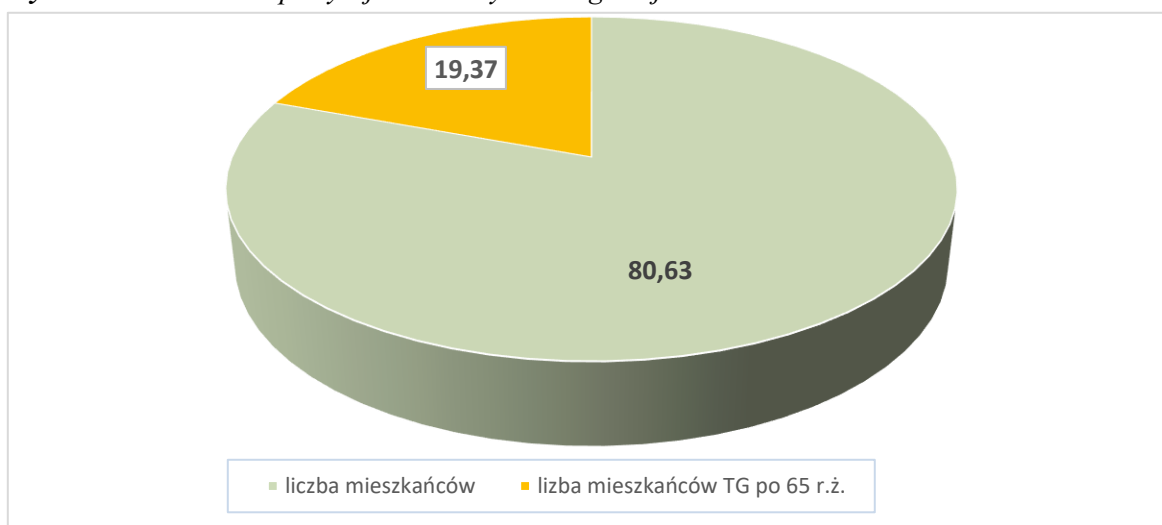
Wykres 3. Procentowy udział osób starszych w wieku powyżej 65 roku życia w ogólnej liczbie mieszkańców Tarnowskich Gór w latach 2016 - 2020.

Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Tarnowskich Górach.

Ogólna liczba mieszkańców w gminie Tarnowskie Góry powyżej 65 roku życia wynosi 11 358 osób, co stanowi 19,37 % ogólnej liczby mieszkańców.

Wykres 4. Udział osób powyżej 65 roku życia w ogólnej liczbie mieszkańców Tarnowskich Gór.

Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Tarnowskich Górach.

W gminie od kilku lat powoli systematycznie wzrasta liczba osób w wieku pozaprodukcyjnym w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym. Współczynnik obciążenia demograficznego dla miasta wynosił 59,6%. Istotny dla analizy współczynnik obciążenia demograficznego w Tarnowskich Górach w 2020 roku kształtował się następująco:

Tabela 4. Liczba mieszkańców Tarnowskich Gór w wieku produkcyjnym i pozaprodukcyjnym w 2020 r.

Okres produkcyjny	Rodzaj	Wiek	34 929
	kobiety	18-60	
mężczyźni	18-65		
Okres pozaprodukcyjny	kobiety	powyżej 60	23 710
	mężczyźni	powyżej 65	
	Dzieci i młodzież	0-17	

Opracowanie własne

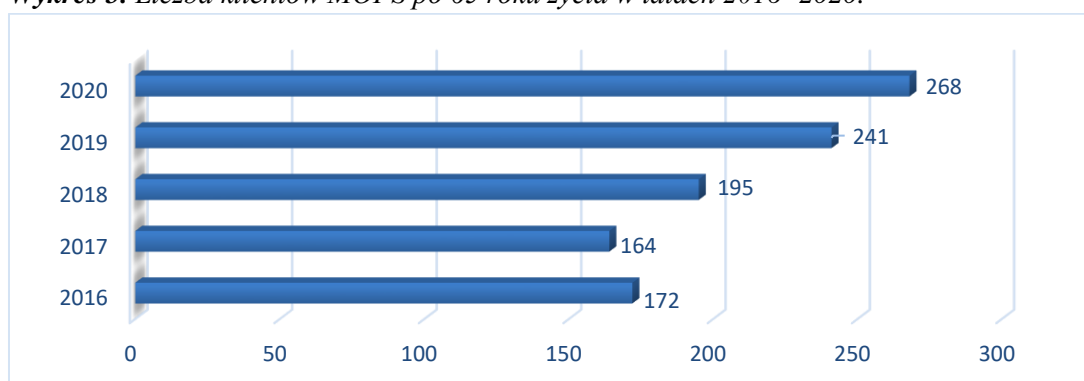
Seniorzy klienci Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej

Wraz ze zwiększającą się liczbą osób w podeszłym wieku wzrasta liczba seniorów niepełnosprawnych i wymagających opieki. Coraz więcej ludzi osiąga tzw. wiek sędziwy⁸ /powyżej 90 lat/, w którym drastycznie wzrasta ryzyko nagłego pogorszenia stanu zdrowia i obniżenia ogólnej sprawności fizycznej, skutkujące znacznym ograniczeniem dostępu do usług i świadczeń oraz uczestnictwa w życiu społecznym. Obserwowane od dłuższego czasu zmiany zachodzące w funkcjonowaniu rodziny, powodują konieczność przejęcia funkcji opiekuńczej nad osobą starszą przez system zabezpieczenia społecznego.

Wzrost liczby klientów MOPS po 65 roku życia w ostatnich latach przedstawia się następująco:

- 2016 r. – liczba osób – 172, w tym osób samotnych – 135
- 2017 r. – liczba osób – 164, w tym osób samotnych – 124
- 2018 r. – liczba osób – 195, w tym osób samotnych – 144
- 2019 r. – liczba osób – 241, w tym osób samotnych – 177
- 2020 r. – liczba osób – 268, w tym osób samotnych – 220

Wykres 5. Liczba klientów MOPS po 65 roku życia w latach 2016 -2020.

Opracowanie własne

W roku 2020 osoby starsze objęte pomocą stanowiły 12,1% wszystkich klientów MOPS.

⁸ Światowa Organizacja Zdrowia (WHO), za początek starości uznaje 60 rok życia. Wyróżnia w niej trzy zasadnicze etapy: od 60 – 75 r. ż. – wiek podeszły (tzw. wczesna starość); od 75 – 90 r. ż. – wiek starczy (tzw. późna starość); 90 r. ż. i powyżej – wiek sędziwy (tzw. długowieczność).

Dla porównania w 2019 r. seniorzy stanowili 10% klientów, a w roku 2016 stanowili 4,7% klientów MOPS. Dynamika wzrostu liczby klientów MOPS w wieku senioralnym jest spowodowana dwoma czynnikami: malejącą liczbą klientów MOPS będących w wieku produkcyjnym (w związku z realnym wzrostem dochodów dzięki świadczeniom 500+) oraz sytuacją demograficzną w kraju (starzejące się społeczeństwo).

Tabela 5. Liczba seniorów objętych pomocą MOPS – rozkład w dzielnicach miasta w 2020 r.

Dzielnica miasta	Liczba seniorów objęta wsparciem
Centrum - Śródmieście	124
Osada Jana	41
Stare Tarnowice	39
Lasowice	10
Bobrowniki	8
Strzybnica	15
Sowice	13
Repty	3
Opatowice	3
Rybna	6
Pniowiec	6

Opracowanie własne

Tabela 6. Sytuacja finansowa seniorów objętych wsparciem MOPS w 2020 r.

Dochód na osobę w zł	Liczba osób
mniejszy od 528,00	17
w granicach od 528,00 do 701,00	3
większy od 701,00	248
Ogółem:	268

Opracowanie własne

Okolo 7,3 % seniorów korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w mieście żyje na granicy ubóstwa. W roku 2019 było to 10%.

2.2. Długotrwała choroba, niepełnosprawność

Skala problemu na terenie kraju

Problem długotrwałej choroby dotyczy osób, które z powodu schorzenia pozostają przez długi czas pod opieką lekarską, a choroba, na którą cierpią, często nie jest możliwa do całkowitego wyleczenia, a jedynie minimalizowane są jej objawy.

Zgodnie z definicją (która została sformułowana na Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych) do osób niepełnosprawnych zalicza się te osoby, które mają długotrwale naruszoną sprawność fizyczną, umysłową, intelektualną lub w zakresie zmysłów, co może, w oddziaływaniu z różnymi barierami, utrudniać im pełny i skuteczny udział w życiu społecznym na zasadzie równości z innymi osobami.

Według ostatniego Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań liczba osób niepełnosprawnych ogółem wynosiła niemal 4,7 mln. Tym samym liczba osób niepełnosprawnych w Polsce stanowiła 12,2% ludności kraju. Udział mężczyzn wśród osób niepełnosprawnych wynosił 46,1% wobec 53,9% dla kobiet.⁹

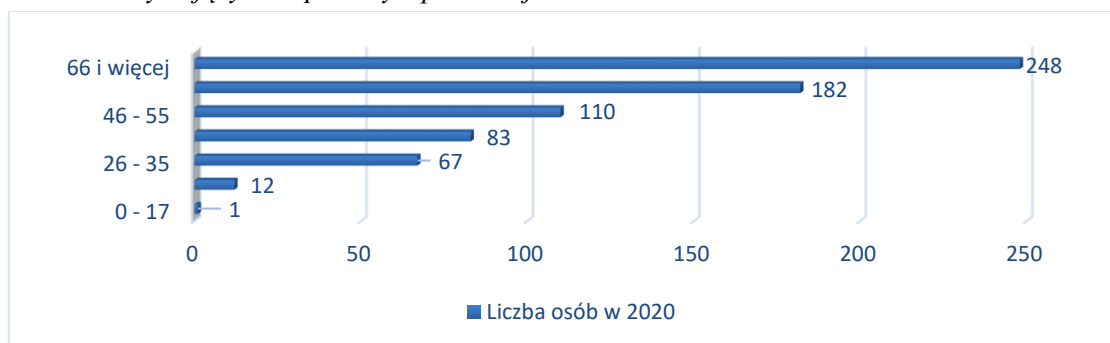
Wzrost odsetka osób z długotrwałą chorobą i niepełnosprawnością jest związany ze starzeniem się populacji mieszkańców Polski. Im osoba starsza, tym częściej charakteryzuje się ograniczoną samodzielnością, a zapotrzebowanie na wsparcie ze strony innych osób drastycznie wzrasta po 80. roku życia.

Zachodzące zmiany demograficzne, spadek dzietności, jak również zmiana modelu rodziny, powodują wzrost udziału świadczeń z tytułu choroby lub niepełnosprawności we wszystkich udzielonych w ramach pomocy społecznej świadczeniach.

Skala problemu długotrwałej choroby i niepełnosprawności wśród klientów Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej

W roku 2020 problem długotrwałej choroby wystąpił w 675 rodzinach, w których przebywały 1 202 osoby. Stanowił on główną przyczynę korzystania ze świadczeń pomocy społecznej. W 2020 roku nastąpił ponowny wzrost liczby rodzin, którym przyznano świadczenie z powodu długotrwałej choroby, o 2,4% w stosunku do 2019 roku (w 2019 wzrost ten wynosił 11 % w stosunku do roku 2018).

Wykres 6. Struktura wieku osób żyjących w rodzinach dotkniętych długotrwałą chorobą korzystających z pomocy społecznej w latach w 2020.

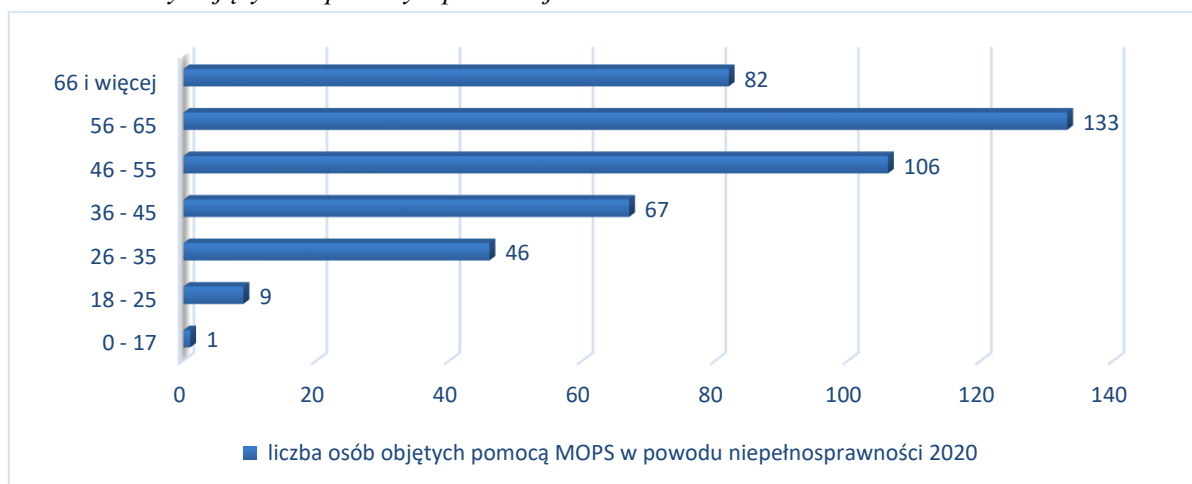

Opracowanie własne

⁹ www.niepełnosprawni.gov.pl – dane demograficzne

Osoby starsze, szczególnie kobiety, urodzone na przełomie lat trzydziestych, stanowią grupę najbardziej reprezentatywną dla tej dysfunkcji. Kobiety częściej zgłaszają się po pomoc społeczną. W przeważającej liczbie przypadków występowanie długotrwałej choroby związane jest z wiekiem.

Wykres 7. Struktura wieku osób żyjących w rodzinach dotkniętych niepełnosprawnością korzystających z pomocy społecznej w 2020 r.

Opracowanie własne

Wśród wszystkich wnioskodawców MOPS, problem niepełnosprawności wystąpił w 414 rodzinach, w których przebywało 774 osoby. W stosunku do roku 2019 nastąpił spadek liczby rodzin, którym przyznano świadczenie z powodu niepełnosprawności wśród ludzi młodych, w przedziale wieku średniego jest porównywalny, natomiast wzrósł wśród seniorów.

2.3. Ubóstwo

Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym – to odsetek osób, które są zagrożone ubóstwem lub pogłębioną deprivacją materialną, lub żyją w gospodarstwach domowych o bardzo niskiej intensywności pracy.¹⁰

Stopa ubóstwa (zasięg ubóstwa) jest to odsetek osób w gospodarstwach domowych, w których poziom wydatków (obejmujących również wartość artykułów otrzymanych bezpłatnie oraz wartość spożycia naturalnego) był niższy od przyjętej granicy ubóstwa.

Przyjęte granice ubóstwa ekonomicznego:

- **Poziom minimum egzystencji**, przyjmowany jako **granica ubóstwa skrajnego**. Minimum egzystencji obliczane jest przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych. Uwzględnia ono jedynie te potrzeby, których zaspokojenie nie może być odłożone w czasie, a konsumpcja niższa od tego poziomu prowadzi do biologicznego wyniszczenia.
- **Relatywna granica ubóstwa**, określona jako 50% średnich wydatków ogółu gospodarstw domowych (obliczonych na podstawie wyników badania budżetów gospodarstw domowych).

¹⁰ <http://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/3072,pojecie.html>

- **Ustawowa granica ubóstwa**, określona jako kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z pomocy społecznej.

Skala problemu w kraju

Według Głównego Urzędu Statystycznego przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny i przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwie domowym na koniec 2020 r. wynosił 1911,38 zł¹¹

Grupami szczególnie narażonymi na doświadczanie ubóstwa skrajnego były gospodarstwa osób utrzymujących się z tzw. niezarobkowych źródeł (w tym przede wszystkim świadczeń społecznych innych niż emerytury i renty), gospodarstwa domowe rolników i rencistów, gospodarstw domowych bez dzieci, osób samotnych, zwłaszcza starszych. Biorąc pod uwagę terytorialne różnicowania zasięgu ubóstwa, częściej niż przeciętnie biedy doświadczali mieszkańcy wsi i małych miast.

Ze zrealizowanego w 2018 r. Badania spójności społecznej wynika, że przy przyjętych kryteriach relatywnym ubóstwem dochodowym dotkniętych było 13,5% osób starszych (w wieku co najmniej 65 lat). Zdecydowanie częściej problem ten dotyczył osób starszych samotnie gospodarujących. W gospodarstwach jednoosobowych wskaźnik ubóstwa wynosił bowiem ponad 21% podczas, gdy wśród seniorów żyjących w gospodarstwach wieloosobowych (czyli co najmniej dwuosobowych) – 10,5%.¹²

Rok 2019 przyniósł poprawę sytuacji materialnej gospodarstw domowych w Polsce, co znalazło odzwierciedlenie w niewielkim spadku zasięgu ubóstwa ekonomicznego, w tym ubóstwa skrajnego (z ok. 5% w 2018 r. do ok. 4% w 2019 r.).

Za rok 2020 brak jest oficjalnych danych dotyczących granic ubóstwa oraz liczby osób żyjących na granicy ubóstwa skrajnego, relatywnego i ustawowego.

Tabela 7. Granice ubóstwa dla wybranych typów gospodarstw w kraju w roku 2019

Granica ubóstwa:	Gospdarstwo 1 - osobowe	Gospdarstwo 4 – osobowe (2 osoby dorosłe + 2 dzieci do lat 14)
Skrajnego (minimum egzystencji) w zł	614	1658
Relatywnego w zł	858	2317
Ustawowego w zł	701	2112

Opracowanie własne na podstawie danych GUS¹³

Minimum socjalne nazywane także granicą wydatków gospodarstw domowych, mierzącą godziwy poziom życia, jest wskaźnikiem określającym koszty utrzymania gospodarstw domowych na podstawie „koszyka dóbr”, którego składniki można podzielić na dwie grupy. W skład pierwszej wchodzi: wydatki na żywność, mieszkanie, odzież i obuwie, ochronę zdrowia oraz higienę osobistą. Do drugiej grupy zaliczyć można: wydatki związane z kształceniem i wychowaniem dzieci, koszty związane z transportem i łącznością, jak również wydatki związane z uczestnictwem w kulturze i rekreacją.

¹¹ GUS „Biuletyn statystyczny nr 1/2021” – tab. nr 21: przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny i przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwie domowym

¹² GUS „Jakość życia osób starszych w Polsce” W-a 2020

¹³ GUS – Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce

Biorąc pod uwagę skrajne ubóstwo, wg GUS najbardziej poprawiła się sytuacja dzieci w wieku 0-17 lat, rodzin wielodzietnych, tj. małżeństw (w grupie małżeństw GUS uwzględnił też związki nieformalne) z trójką dzieci na utrzymaniu oraz małżeństw z czwórką lub większą liczbą dzieci na utrzymaniu, także w gospodarstwach, w których osoby utrzymujące finansowo rodzinę w całości lub w większości posiadają wykształcenie co najwyżej gimnazjalne czy zasadnicze zawodowe. Zmniejszył się również zasięg ubóstwa skrajnego w gospodarstwach z osobami niepełnosprawnymi, w tym w gospodarstwach z niepełnosprawnymi dziećmi do lat 16 oraz niepełnosprawną osobą utrzymującą finansowo rodzinę w całości lub w większości.

Czynniki, które w największym stopniu przyczyniły się do spadku zasięgu ubóstwa skrajnego i relatywnego to wzrost wynagrodzeń, spadek bezrobocia, a w przypadku rodzin z dziećmi - wprowadzenie od 1 kwietnia 2016 r. świadczenia wychowawczego (Program Rodzina 500 plus).

Brak jest danych za rok 2020 jak sytuacja epidemiologiczna w kraju i związane z tym obostrzenia dotyczące przedsiębiorstw wpłynęły na sytuację ekonomiczną osób najuboższych.

Tabela 8. Minimum socjalne.

Minimum socjalne /zł/		
rok	Gospodarstwo 1-osobowe	Gospodarstwo 4 – osobowe (2 osoby dorosłe + 2 dzieci do lat 14)
2016	1 079,53	3 421,56
2017	1 134,46	3 632,92
2018	1 168,31	3 729,83
2019	1 217,59	3 890,21
2020 (III kw.)	1 264,66	4 044,97

Opracowanie własne na podstawie danych z Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych

Przedstawiane szacunki minimum socjalnego za rok 2020 uwzględniają zakres i sposób zaspokojenia potrzeb w warunkach typowych. Nie uwzględniono okoliczności szczególnych, jakie towarzyszą COVID-19, gdyż nie są jeszcze dobrze rozpoznane zmiany w konsumpcji gospodarstw (np. z badań budżetów gospodarstw prowadzone w GUS).¹⁴

Skala problemu ubóstwa wśród klientów Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej

Problem ubóstwa w gminie Tarnowskie Góry w 2020 roku został zdiagnozowany w **458** rodzinach, w których żyło 991 osób. Rodziny te stanowiły **42,6%** wszystkich beneficjentów pomocy społecznej w mieście. Skala zjawiska jest porównywalna w stosunku do roku poprzedniego i nie stanowi głównej przyczyny przyznawania świadczeń z pomocy społecznej.

¹⁴ www.ipiss.com.pl/wysokość minimum socjalnego - minimum socjalne w III kwartale 2020

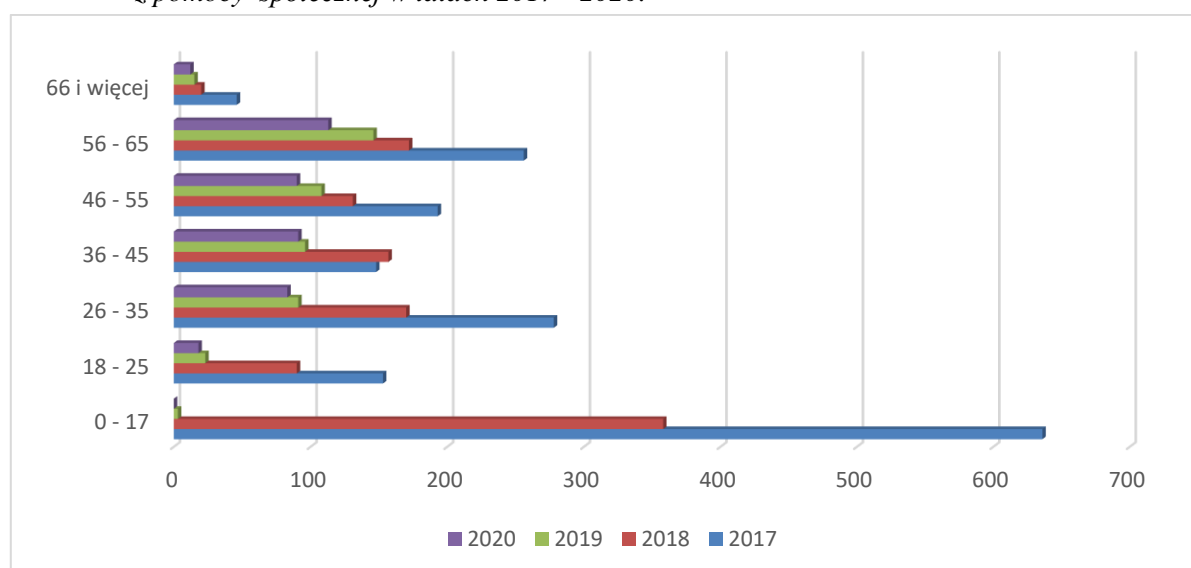
Tabela 9. Liczba rodzin z główną dysfunkcją ubóstwo objętych pomocą społeczną w latach 2016 - 2020.

Rok	Liczba rodzin, w których ubóstwo stanowiło powód objęcia pomocą społeczną	Udział w ogólnej liczbie rodzin korzystających z pomocy społecznej
2016	853	53,85 %
2017	761	57,40 %
2018	603	51,19 %
2019	460	40,00 %
2020	458	42,60%

Opracowanie własne

Z powyższej tabeli wynika, że w okresie 5 ostatnich lat liczba rodzin, które otrzymały świadczenia z pomocy społecznej z powodu ubóstwa zmniejszyła się o 46,3%.

Wykres 8. Struktura wieku osób żyjących w rodzinach dotkniętych ubóstwem korzystających z pomocy społecznej w latach 2017 - 2020.

Opracowanie własne

Z powyższego wykresu wynika, że problem ubóstwa najbardziej uległ zmniejszeniu w rodzinach z dziećmi.

Wg danych MOPS najwięcej osób korzystających ze świadczeń z powodu ubóstwa jest w dekadzie wiekowej 55-65 lat i dotyczy w znacznym stopniu mężczyzn i powiązane jest z bezrobociem i niepełnosprawnością w tej grupie.

2.4. Bezrobocie

Według Głównego Urzędu Statystycznego osobami bezrobotnymi są te, które ukończyły 18 lat i nie osiągnęły wieku emerytalnego, niezatrudnione i niewykonyjące innej pracy zarobkowej, zdolne i gotowe do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy i zarejestrowane we właściwym dla miejsca zameldowania (stałego lub czasowego) powiatowym urzędzie pracy oraz poszukujące zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej.

Skala problemu bezrobocia w kraju, województwie i gminie Tarnowskie Góry

Wg Głównego Urzędu Statystycznego stopa bezrobocia rejestrowanego w kraju w grudniu 2020 roku wyniosła 6,2%. (w 2019 r. było to 5,2)¹⁵.

Według stanu na koniec 2020 r. wysokość stopy bezrobocia w województwie śląskim wynosiła 4,9% (w roku 2019: 3,6%). We wrześniu 2020 r. nasze województwo znajdowało się na drugim miejscu listy województw o najniższej wartości tego wskaźnika, tuż za Wielkopolską. Utrzymuje się duże zróżnicowanie natężenia bezrobocia w naszym regionie. Największa stopa bezrobocia była w Bytomiu (10,1%) Na przeciwległym końcu listy rankingowej lokowały się Katowice (1,7%).¹⁶

Tabela 10. Stopa bezrobocia na dzień 31.12.2020 r.

Obszar	Stopa bezrobocia i liczba osób aktywnych zawodowo		
	Liczba osób bezrobotnych (w tys.)	Liczba osób aktywnych zawodowo (w tys.)	Stopa bezrobocia w %
Powiat tarnogórski	3,3	54,10	6,1
Województwo śląskie	91,0	1 857,14	4,9
Polska	1 046,4	16 877,42	6,2

Opracowanie własne na podstawie danych PUP Tarnowskie Góry

W 2020 roku w stosunku do roku 2019 liczba bezrobotnych wzrosła o około:

- 32,0 % w kraju,
- 36,8 % w województwie śląskim,
- 20,8 % w powiecie tarnogórskim.

Tabela 11. Liczba i struktura osób bezrobotnych w gminie Tarnowskie Góry na koniec grudnia 2019 r. i 2020 r.

Wyszczególnienie		Ogółem		Kobiety		Mężczyźni	
		2019	2020	2019	2020	2019	2020
Liczba bezrobotnych ogółem		1152	1539	646	831	506	708
z tego	zwolnieni z przyczyn zakładu pracy	11	3	7	2	4	1

¹⁵ GUS „Bezrobotni zarejestrowani i stopa bezrobocia. Stan w końcu grudnia 2019, 2020”

¹⁶ GUS „Wybrane dane krótkookresowe o powiatach województwa śląskiego w grudniu 2020 r.”

c.d. tab. 11

z tego	- bezrobotni do 25 roku życia	119	168	55	91	64	77
	- bezrobotni długotrwale	582	747	360	435	222	312
	- kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka			161	197		
	- bezrobotni powyżej 50 roku życia	315	367	132	152	183	215
	- bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych	352	519	207	299	145	220
	- bezrobotni bez doświadczenia zawodowego	219	324	132	187	87	137
	- bezrobotni niepełnosprawni	79	61	46	37	33	28
Osoby poszukujące pracy		38	90	12	33	26	57

Opracowanie własne na podstawie danych PUP Tarnowskie Góry

Sytuacja epidemiologiczna w kraju związana z ograniczeniami epidemiologicznymi i zawieszaniem działalności lub zamykaniem wyszczególnionych zakładów pracy miała wpływ na wzrost bezrobocia w gminie Tarnowskie Góry. Wzrost bezrobocia nastąpił prawie we wszystkich grupach zawodowych. Jedynie w grupie bezrobotnych osób niepełnosprawnych nastąpił spadek bezrobocia.

W 2020 r. liczba bezrobotnych w gminie Tarnowskie Góry wzrosła o 33,6%. Jak wynika z powyższej tabeli, w 2020 r. kobiety stanowią 53,9% ogółu bezrobotnych (w 2019 r. stanowiły 56,1%). Szczególnie jest to widoczne w grupie osób bezrobotnych długotrwale, gdzie kobiety stanowią 58,2% (w 2019 r. stanowiły 61,9%) oraz grupie bezrobotnych bez doświadczenia zawodowego – 57,7% z grupy.

Skala problemu wśród klientów MOPS

Problem bezrobocia wśród klientów MOPS w 2020 r. został zdiagnozowany w 405 rodzinach, co stanowi 37,7% wszystkich rodzin objętych wsparciem.

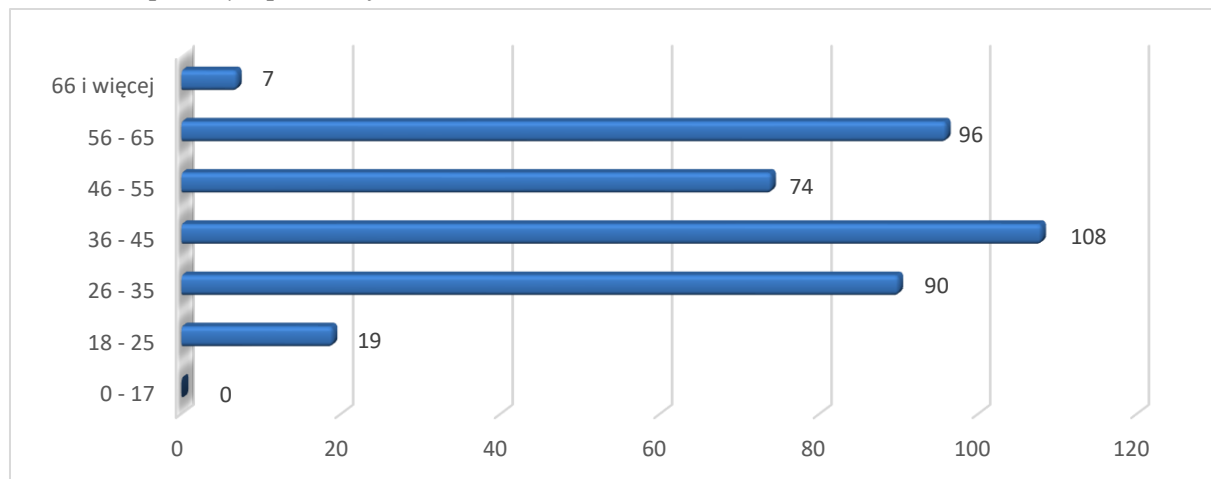
Tabela 12. Liczba rodzin z główną dysfunkcją bezrobocie objętych pomocą społeczną w latach 2016 - 2020.

Rok	Liczba rodzin w których bezrobocie stanowiło powód objęcia pomocą społeczną	Udział w ogólnej liczbie rodzin korzystających z pomocy społecznej
2016	749	47,28 %
2017	654	49,25 %
2018	552	21,55 %
2019	404	34,7 %
2020	405	37,7 %

Opracowanie własne

Liczba rodzin, w których bezrobocie stanowiło podstawę objęcia pomocą w roku 2020 jest porównywalna z rokiem 2019.

Wykres 9. *Struktura wieku osób żyjących w rodzinach dotkniętych bezrobociem korzystających z pomocy społecznej w 2020 r.*

Opracowanie własne

W 2020 r. podobnie jak w roku poprzednim problem bezrobocia był czwartą w kolejności przyczyną przyznawania świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej - w 2018 r. było na drugim miejscu.

Wzrost bezrobocia w gminie Tarnowskie Góry nie przekłada się wzrost liczby rodzin, którym udzielono pomocy z powodu bezrobocia.

Konsekwencjami bezrobocia, w szczególności długotrwałego, dla większości bezrobotnych są: pogorszenie standardu życia, poczucie obniżenia statusu, objawy depresyjne, problemy z zagospodarowaniem czasu wolnego. Negatywne skutki bezrobocia odciskają piętno na funkcjonowaniu rodziny osoby, która utraciła pracę, wzrasta w niej napięcie i stres. Rodziny, które w wyniku utraty źródeł utrzymania korzystają długoterwale z wsparcia finansowego instytucji zewnętrznych zagrożone są uzależnieniem się od świadczeń pomocowych.

2.5. Bezdomność

Bezdomność zaliczana jest do ważnych problemów społecznych. Decyduje o tym nie jej wymiar ilościowy lecz jakościowy. Bezdomność powstaje często w wyniku nieumiejętności przystosowania się jednostki do sytuacji ekonomiczno-społecznej, konsekwencją czego jest m.in. utrata pracy, a więc brak stałych dochodów. Innym istotnym czynnikiem mającym wpływ na wejście w bezdomność jest problem alkoholowy. Alkohol może stanowić bezpośrednie źródło problemów, które w sposób lawinowy determinują proces stawania się osobą bezdomną. Może także być konsekwencją bezdomności powstałej w wyniku problemów finansowych, konfliktów rodzinnych czy choroby i tym samym stanowić wtórne źródło pozostawania w bezdomności. Problemy bezrobocia i uzależnienia występujące u osób bezdomnych są zatem kluczowym obszarem działania w procesie ich usamodzielniania. Osoby bezdomne należą do kategorii podlegającej najbardziej jaskrawym przejawom marginalizacji społecznej.

Skala problemu w kraju

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej podaje, że podczas *Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych*, które odbyło się w nocy z 13 na 14 lutego 2019 r., zdiagnozowano 30,33 tys. osób bezdomnych. Ogólnopolskie liczenie bezdomnych odbywa się co trzy lata.

Skala problemu na terenie gminy Tarnowskie Góry

W myśl zapisów ustawy o pomocy społecznej o bezdomności przesądza fakt niezamieszkiwania w lokalu z powodu jego braku lub istotnej przeszkody w jego użytkowaniu.

Tabela 13. Osoby bezdomne i zagrożone bezdomnością w 2020 r. - podział ze względu na wiek.

Wiek	Mieszkańcy Schroniska dla Bezdomnych
18 – 40	7
41 – 60	24
61 – 70	13
powyżej 71	2
Suma:	46

Opracowanie własne

W 2020 r. w stosunku do 2019 r. o 8 osób zwiększyła się liczba mieszkańców Schroniska dla Bezdomnych. Miało to związek z sytuacją epidemiologiczną w kraju i związaną z tym możliwością przemieszczania się.

Tabela 14. Przyczyny bezdomności podawane przez osoby przebywające w Schronisku dla Bezdomnych w 2020 r.

Przyczyna	Podawana jako przyczyna główna	Podawana jako przyczyna dodatkowa
Alkoholizm	27	3
Konflikty w rodzinie	3	14
Eksmisja, wymeldowanie	2	1
Bezrobocie	3	6
Zły stan zdrowia, niepełnosprawność	9	20
Rozwód	2	2

Opracowanie własne

Zaznaczyć należy, że rzadko jedna przyczyna ma wpływ i wyjaśnia sytuację osoby bezdomnej. Przyczyny wzajemnie się warunkują i przeplatają.

Tabela 15. Przyczyna opuszczenia Schroniska dla Bezdomnych w 2020 r.

Przyczyna	Liczba osób
Naruszenie Regulaminu placówki	12
Usamodzielnienie	5
Umieszczenie w DPS	1
Zgon	4

Opracowanie własne

Pracownicy Schroniska dla Bezdomnych socjalną prowadzą również w środowisku przebywania klienta tj. poza placówką - metoda streetworking. Metoda ta umożliwia pomaganie ludziom dotychczas izolowanym, odtrącanym i niezauważanym.

Najczęstsze problemy zgłaszane przez napotkanych bezdomnych, to:

- uzależnienie od alkoholu,
- zły stan zdrowia,
- brak dokumentów, brak ubezpieczenia zdrowotnego,
- brak środków finansowych, brak żywności,
- brak możliwości odwszawienia, wykąpania, przebrania, leczenia,
- brak kompetencji społecznych, brak relacji z osobami bliskimi,
- stany depresyjne i inne problemy psychiczne.

2.6. Przemoc w rodzinie

Skala przemocy w rodzinie, jako zjawiska zachodzącego w środowisku zamkniętym, jest niezwykle trudna do oszacowania. Składa się na to wiele przyczyn. Główną z nich jest lęk osób doświadczających przemocy przed ujawnieniem sytuacji na zewnątrz oraz obawa przed zachowaniem sprawcy.

Przemoc w rodzinie w skali kraju

Rok 2020 był rokiem szczególnie trudnym dla osób uwikłanych w przemoc w rodzinie z uwagi wprowadzono obostrzenia w związku z sytuacją epidemiologiczną w kraju.

W 2020 roku w odniesieniu do 2019 r. nastąpił spadek o 2,3% wypełnionych formularzy Niebieskie Karty część A. Liczba osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą spadła o 2,79% w stosunku do 2019 r.¹⁷

¹⁷ statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzinie

Tabela 16. Przemoc w rodzinie w statystykach Policji w kraju w latach 2017 - 2020.

Liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta”		2017	2018	2019	2020
		75 662	73 153	74 313	72 601
w tym	wszczynających procedurę	61 980	59 829	61 076	59 701
	dotyczących kolejnych przypadków w trakcie procedury	13 682	13 324	13 237	12 900
Liczba przypadków przemocy		165 770	159 297	166 102	164 065
Liczba przypadków przemocy psychicznej		77 186	75 555	81 000	81 344
Liczba przypadków przemocy fizycznej		59 975	57 580	58 963	57 760
Ogólna liczba ofiar przemocy		92 529	88 133	88 032	85 575
Liczba ofiar - kobiet		67 984	65 057	65 195	62 866
Liczba ofiar - mężczyzn		11 030	10 672	10 676	10 922
Liczba ofiar - małoletnich		13 515	12 404	12 161	11 787
Ogólna liczba osób podejrzewanych o przemoc		76 206	73 654	74 910	73 228
Liczba podejrzewanych sprawców - kobiet		5 878	6 045	6 448	6 677
Liczba podejrzewanych sprawców - mężczyzn		70 035	67 303	68 148	66 198
Liczba podejrzewanych sprawców - nieletnich		293	303	314	353
Ogólna liczba podejrzewanych sprawców będących pod wpływem alkoholu		46 092	43 182	42 583	39 798
Podejrzewani sprawcy pod wpływem alkoholu - kobiety		2 028	1 903	2 126	1 986
Podejrzewani sprawcy pod wpływem alkoholu - mężczyźni		44 037	41 257	40 435	37 781
Podejrzewani sprawcy pod wpływem alkoholu - nieletni		27	22	22	31

Opracowanie własne na podstawie „statystyka.policja.pl/st/wybrane -statystyki/przemoc-w-rodzinie”

Przemoc w rodzinie w statystykach MOPS

Przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w gminie Tarnowskie Góry zajmuje się Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. W strukturach Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w ramach Działu Pracy Socjalnej i Asysty Rodzin funkcjonuje Zespół ds. przeciwdziałania przemocy, który w pełni realizuje zadania związane z obsługą procedury Niebieskie

Karty. W 2020 roku w Tarnowskich Górach **172** rodziny było objęte procedurą Niebieskie Karty (wzrost o 19 rodzin w stosunku do 2019 r.), w tym :

- w **103** rodzinach procedura została wszczęta w roku 2020,
- w **69** rodzinach procedura była kontynuowana z lat poprzednich.

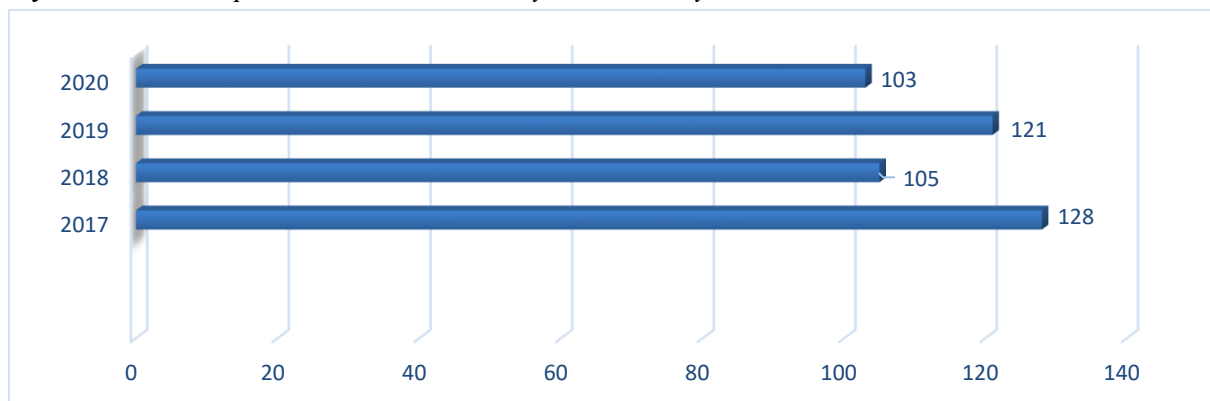
Tabela 17. Liczba Niebieskich Kart z uwzględnieniem podmiotów wszczynających procedurę w latach 2017 - 2020.

Rok	Policja	MOPS	PCPR	Gminna Komisja Rozwiązywania a Problemów Alkoholowych	Oświata	Ochrona Zdrowia	Ogółem
2017	113	9	1	-	5	-	128
2018	84	8	2	-	9	2	105
2019	101	13	1	-	4	2	121
2020	94	28	1	-	4	-	127

Opracowanie własne

W 2020 roku do Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie wpłynęło łącznie **127** formularzy Niebieskie Karty część A o 6 więcej niż w roku poprzednim.

Wykres 10. Liczba procedur Niebieskie Karty uruchomionych w latach 2017-2020.

Opracowanie własne

Tabela 18. Struktura rodzin, wśród których procedura Niebieskiej Karty została wszczęta w 2020 r.

Przemoc w związkach małżeńskich	Przemoc w związkach partnerskich	Przemoc stosowana przez rodziców/opiekunów wobec małoletnich dzieci	Przemoc stosowana przez dorosłe dzieci wobec rodziców	Przemoc stosowana przez nieletnie dzieci wobec rodziców	Inne (między dorosłym rodzeństwem, rodzic wobec dorosłego dziecka)
88	36	23	2	1	3

Opracowanie własne

Tabela 19. Czas trwania przemocy w rodzinie do momentu jej ujawnienia.

do 1 roku	2 – 5 lat	6- 10 lat	11 – 20 lat	powyżej 20 lat
43	41	13	4	1

Opracowanie własne

Tabela 20. Liczba osób doznających przemocy w latach 2017 – 2020.

Rok	Kobiety	Mężczyźni	Dzieci	Ogółem
2017	173	18	19	210
2018	122	12	21	155
2019	127	9	24	160
2020	147	14	35	196

Opracowanie własne

Liczba osób doznających przemocy oraz stosujących przemoc nie jest tożsama z liczbą rodzin, ponieważ w niektórych rodzinach jest więcej osób doznających przemocy (np. żona i córka) oraz stosujących przemoc (np. oboje rodzice stosują przemoc wobec dziecka). Podobnie jest, jeśli chodzi o strukturę rodzin – jedna rodzina może być ujęta w dwóch kategoriach.

Tabela 21. Liczba osób stosujących przemoc w latach 2017 - 2020.

Rok	Kobiety	Mężczyźni	Osoby nieletnie	Ogółem
2017	23	158	-	181
2018	18	128	3	149
2019	17	138	2	157
2020	25	148	1	174

Opracowanie własne

W wielu przypadkach, osoba wskazana w formularzu Niebieskie Karty część A jako podejrzewana o stosowanie przemocy nadużywa alkoholu lub leczy się psychiatrycznie. Wśród wszystkich rodzin, problem alkoholowy po stronie sprawcy osoby stosującej przemoc występował w 83 rodzinach.

W 2020 roku spośród wszystkich **172** rodzin, w których była prowadzona procedura Niebieskie Karty, zakończono jej prowadzenie w **88** rodzinach. W **62** przypadkach powodem zakończenia było ustanie przemocy w rodzinie i uzasadnione przypuszczenie o zaprzestaniu dalszego jej stosowania oraz zrealizowanie indywidualnego planu pomocy; w **25** przypadkach zakończenie nastąpiło w związku z rozstrzygnięciem o braku zasadności podejmowania działań, w **1** przypadku procedura została zakończona w związku z przekazaniem dokumentu do innego Zespołu Interdyscyplinarnego zgodnie z właściwością miejscową.

W ciągu całego 2020 roku odbyło się **461** posiedzeń grup roboczych Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. W okresie największych obostrzeń związanych z pandemią COVID – 19, tj. w okresie od 19.03.2020 r. do końca maja posiedzenia grup roboczych odbywały się w sposób zdalny.

Osoby doświadczające przemocy mogły w MOPS korzystać z bezpłatnych porad prawnych oraz korzystać z pomocy psychologicznej. W 2020 roku prawnik udzielił 41 porad 29 osobom. Wsparciem psychologa objęte były 24 osoby.

2.7. Problemy opiekuńczo - wychowawcze w rodzinach objętych wsparciem Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej

W 2020 r. w Tarnowskich Górach urodziło się 530 dzieci (239 dziewczynek, 291 chłopców). Na koniec 2020 r. w mieście zamieszkiwało 9 964 osób do lat 18. W wieku do ukończenia 3 lat wychowywało się 1592 dzieci, a w wieku przedszkolnym (4 – 6 lat) – 1 786.

Najlepsze dla dziecka środowisko wychowawcze tworzy rodzina. Obserwowane w ostatnich latach przemiany społeczno-gospodarcze przyczyniły się do istotnych zmian w funkcjonowaniu rodzin. Należą do nich m.in. zanikanie typu rodziny wielopokoleniowej oraz zmiany tradycyjnego podziału ról małżeńsko – rodzinnych i wychowawczych. Bezrobocie oraz ubóstwo w coraz mniejszym stopniu jest przyczyną dysfunkcyjności rodziny i wykluczenia społecznego. Jeśli rodzina posiada i efektywnie wykorzystuje kapitał społeczny (system wartości, silne więzi, tradycję, właściwe reguły postępowania) – może rekompensować niski kapitał ekonomiczny i kulturowy oraz mieć pozytywny wpływ na poprawę statusu społecznego dzieci. Niewydolność wychowawcza rodziny, brak pozytywnych wzorców w rodzinie powoduje, że młodzież poszukuje oparcia w grupach rówieśniczych, których działania niejednokrotnie są niezgodne z przyjętymi normami społecznymi i często prowadzą do wchodzenia młodych ludzi w kolizje z prawem.

Rodziny z dziećmi objęte wsparciem Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w 2020 r. stanowiły 29,9% ogółu rodzin objętych pomocą. Najczęściej występującym problemem wśród rodzin z dziećmi jest bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.

Tabela 22. Liczba rodzin wychowujących dzieci, w których pojawiły się problemy opiekuńczo-wychowawcze w latach 2017 - 2020.

Wyszczególnienie		Rok		
		2018	2019	2020
Liczba rodzin objętych pomocą społeczną wychowujących dzieci		361	319	311
Liczba rodzin, w których występuje bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych		339	299	358
w tym	rodziny niepełne	140	131	122
	rodziny wielodzietne	37	40	38
Udział rodzin z problemem opiekuńczo - wychowawczym w ogólnej liczbie rodzin objętych pomocą społeczną		28,78 %	25,7 %	29,9 %

Opracowanie własne

Tabela 23. Liczba rodzin niepełnych korzystających z pomocy społecznej w latach 2018 – 2020.

Liczba dzieci w rodzinie	Liczba rodzin niepełnych		
	2018	2019	2020
1	83	57	53
2	51	61	59
3	37	21	19
4 i więcej	9	13	9
Razem	180	152	140

Opracowanie własne

Od 2012 r. gmina realizuje zadania wynikające z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej zatrudnia pracowników, którzy udzielają wsparcia rodzinom z dziećmi w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. W tym procesie ważną rolę odgrywa asystent rodziny, którego zadaniem jest m.in. zmienić stosunek osób w rodzinie do własnej sprawczości, zwiększyć poczucie wpływu na własne życie, podnieść samoocenę.

Poniższa tabela przedstawia liczbę klientów pomocy społecznej objętych asystenturą oraz przeciętny czas współpracy z rodzinami w latach 2018 - 2020.

Tabela 24. Liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny w latach 2018 - 2020.

Rodziny		2018	2019	2020	
Liczba rodzin, które korzystały z usług asystenta rodziny	Ogółem	50	57	73	
	w tym	zobowiązane przez sąd	19	22	26
		objęte nadzorem kuratora		24	26
Liczba rodzin objęta wsparciem asystenta rodziny	do 3 miesięcy	5	6	11	
	od 3 do 12 miesięcy	18	23	28	
	powyżej 1 roku	27	28	34	
Liczba rodzin, z którymi asystent zakończył pracę ze względu na:	osiągnięcie efektów	4	6	15	
	zaprzestanie współpracy rodziny z asystentem	6	9	8	
	brak efektów	5	1	1	
	zmianę metody pracy	1	0	1	

Opracowanie własne

Tabela 25. Liczba rodzin zastępczych na terenie powiatu i gminy w latach 2018- 2020.

Rok	Liczba rodzin zastępczych	
	Powiat	w tym gmina
2018	131	58
2019	146	66
2020	131	53

Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Tarnowskich Górach.

W związku z obowiązkiem partycypowania gminy w kosztach utrzymania dzieci w pieczy zastępczej bardzo ważnym jest również aspekt umieszczania dzieci w instytucjonalnej i nieinstytucjonalnej pieczy zastępczej. Na dzień 31.12.2020 r. w pieczy zastępczej przebywało 105 dzieci (wzrost o 10 dzieci w stosunku do roku 2019), z czego 21 w instytucjonalnej pieczy zastępczej natomiast w rodzinnej pieczy zastępczej 84 dzieci. Siedmioro dzieci opuściło pieczę zastępczą.